

Fáy Miklós

ÉDES ÉLETÜK

Anthony van Dyck: *Lord John Stuart és testvére, Lord Bernard Stuart,*
1638–1639 k., olaj, vászon, 237,5 x 146 cm

Felirat Anthonis van Dyck ermitázsbeli
Önarcképének keretén

Fotó: © Artmagazin

Anthonis van Dyck: Önarckép, 1622–1623 k., olaj, vászon,
116,5 x 93,5 cm, Ermitázs, Szentpétervár

© The State Hermitage Museum, 2019 / Fotó: © Vladimír Terebenin / © Szépművészeti Múzeum 2019

Nem szégyen ám, hogy festő vagy. Ezt akarja mondani az ember, amíg nézi ezt a szőke fiatalembert, aki bonyolult, de valahogy mégis polgárinak tetsző ruhában bámul rá a falról. Cirill betűs felirat mondja el, hogy Van Diknak hívják, legalábbis az oroszok így hívják, lehet, hogy ők tudják jobban, és ez a vandájközás Angliából jött egészen Magyarorszáig?

Nem szégyen, hogy festő vagy, mondánám neki, ha sikerülne fölkeltenem az érdeklődését, de persze ez a szokásos nem-reciprok intimitás, én nézem őt, ő nem néz engem, annyira nem örültem meg, hogy levelet írok, mint a régi tévénezők a bemondónőknek: tudom

ám, hogy engem nézett a szeme sarkából, miközben azt mondta, hogy az Esti mese következik. Így viszont nem is mondom, hogy nem szégyen, amittől mindjárt elfogadni kell azt, hogy de, szégyen, hogy nem a festés a lényeg, hanem az, ahová az ember eljut a festés segítségével, bizonyos angliai előkelőségek társaságába. A lord Stuartok közvetlen közelébe, ahol azt lehet mondani, kegyeskedjék lordságod egy kicsit hátrafordulni, még, még, a nyakát tekerje még egy kicsit idebb. Hogy is van az a Karinthy-karcolat? *Lerajzolnak* a címe, és arról szól, hogy valaki lerajzolná őt, a nagy író. Összevissza tekergettet, aztán fújja föl az arcát, kancsalítson,

legyen vörös a feje és lógjon ki a nyelve. Köszönöm. Hol a rajz? Ja, én nem rajzoló vagyok, hanem Pök Lajos, a költő, akinek a kötetéről a múlt héten olyan megsemmisítő bírálatot méltóztatott közölni. Örültem a szerencsének.

Örülök a szerencsének. Az ifjabbik lord, Bernard Stuart a pökhendi arcával, hirtelenszőke hajával mintha Boris Johnsonnak volna boldog őse, csodás a csizmája, mintha színpadi teletalpú cipő volna, de a teletalp közepét lyukasra hagyta a suszter, viszont van alatta egy folyamatos talprész is, nem lehetett két fillér ez a megoldás. Nyilván a legszebb ruháját vette föl a modellálláshoz a két dendi, Johnon drága csipkegallér,

Bernard fölhaltja a kabátját, hogy lássuk, gyöngyszürke selyemmel bélelte a szabó, micsoda két hólyag, amelyik így dicsekszik a gazdagságával.

Így is intek nekik, pontosabban csak Bernardnak, amikor a villamoson látom, már szó szerint érte a villamoson, a villamos oldalán, a kiállítást reklamírozva, szervusz, Bernard, te hólyag. De a hólyagoknak már meg vannak számolva az éveik, nincs egy évtizedük sem hátra, elesnek mindketten a polgárháborúban, Bernard például Chester ostrománál, 1645-ben. Egy pillanatra sem hoz zavarba a képük mellett lévő „minden bizonnyal” kitétel, nekem ez Bernard és John, John és Bernard, egy gőgös élet gőgös halottai, jönnek majd a fekete ruhások és a vasbordájúak, hogy véget vessenek a vitézkedéseiknek.

Nem szégyen, hogy festő vagy, mondanám az ugyanebben a szobában mosolygó Van Dycknak, hiszen az a valóság, amit teremtettél, valóságosabb, mint a valóság. Közben persze azt is tudom, hogy téves az egész befogadói koncepció, Ceci n'est pas un pipe, ceci ne sont pas deux lords, csak vászon, festék, színek, kompozíció. Nem tudok másként nézni egy portrét, mint hogy azt nézem, akit ábrázol. Tanulságokat vonok le magamnak az arckifejezésükből, és le vagyok nyűgözve, hogy ilyen ostobák, ilyen rátartiak, és mégis: életüket adják az eszméért, még ha az eszme a jól megválasztott nadrágszín és a csizmaszár megfelelő buggyanása is. Nincs olyan dolog, amiért nem érdemes meghalni. Talán az egy festészetet leszámítva.

Nem meghalni érte: az más. Gyűjteni, mint az a derék vagy derekasan ostobának látszó főherceg. Lipót Vilmos, akit a gyűjteménye előtt örökített meg. Akinek nincs más boldogsága és büszkesége, mint a sok téglalap alakú vászon, bennük a világ közéről és távolról, képzelt és valós személyek, városok és csaták. Lipót Vilmos ezt találta ki magának, hogy összegyűjti ezeket a képeket, talán vágyakozott a meztelen nők után, talán átélte a bibliai történeteket, talán átélte, hogy megtisztul a lelke, amíg a fényes felületeket bámulja. Mindenesetre neki is volt egy pár jampec cipellője, emelt sarokkal és szögletes orral. És volt hozzá ez az elképesztő méretű saját orra, nézem is azóta az enyémet minden reggel a tükörben, remélve, hogy nem kezd el

Peter Paul Rubens: *Vénusz és Cupido*, olaj, vászon, 1628 k., 137 x 111 cm

Peter Paul Rubens: *Clara Serena Rubens portréja*,
1616 k., olaj, 37,3 x 26,9 cm

© LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna /
© Szépművészeti Múzeum 2019

nyúlni, még nem vagyok olyan, mint ez a természetlen fölhalmozó, akinek a valóság olyan ijesztő, hogy mindjárt két dimenzióra kell csökkentenie. De azt már tudom, hogy ő szól belőlem, amikor azt mondanám, hogy nem szégyen festőnek lenni.

Biztosan nem vagyok egyedül azzal az élménnyel, hogy Rubens miatt jöttem, mégis Van Dyckkal megyek haza. Elmerülni jöttem a nagy, fehér-szőke pucérságokban, a rubensi formákban, amely egyébként a közhiedelemmel ellentétben nem bögyös-faros nőket jelent, csak farosakat. Nagy combokat, vaskos bokákat, széles csípőket és viszonylag kis, jelentéktelen kebleket. Nem, Rubensnek nem volt anyakomplexusa, legalábbis a festmények alapján. De tényleg nem is erről szól most a válogatás, nincs nöbőség, és nem jött át látogatóba Bécsből a Bundás Vénusz, ha az itt látható képek alapján kellene rubensi jellegzetességeket mondani, biztosan nem a nagydarab szökekről volna szó. Fontosabbnak látszik a kom-

pozíció meg a műhelymunka, mintha a festészet lényege nem a festék vászonra vitele volna, hanem az építészet, emberekből kell formákat és csoportokat összeállítani, ettől festő a festő. Pingálni a hülye is tud.

Már megint itt vagyunk, hogy nem szégyen az, hogy festő vagy. Nem szégyen, de nem is lényeges, néha az ember azt érzi, hogy tényleg csak erről van szó. Kicsit többről, kicsit másról, mert mintha a gyermekét imádó Szűz Mária esetében az a gyerek tényleg fontos volna, azt tényleg magának Rubensnek kellett megfestenie (feltehetően a saját gyermekét használva modellnek), míg a Madonna arca sokkal érdektebb, sablonosabb, prózaibb és kevésbé finoman modellált. Azt majd megfesti valamelyik ügyesebb tanítvány, hozzáfesti a vaskos kezét is, a kar, amelyen úgy áll a ruhaujj, mint a régi öltöztető papírfigurákon. A gyermek komoly dolog, ezt mondja a pesti Rubens, és ezt mondja rögtön a kiállítás elején is, a két saját gyerekről készített portréval,

Carla Serenával és Alberttel. Nem is azt mondja róluk, hogy komoly dolgok, hanem szimplán annyit: mennyire szeretem őket. Tényleg, mintha kivonulnánk már megint a festészetből, nem a képeket nézzük, hanem a valóságot, Carla Serena szeme alatt a finom duzzanatokat, álmos vagy már, te leány, az orra aszimmetriáját. Mintha élne, mondták valaha az idős rokonok a kép-tárakban, mi meg somolyogtunk rajta, a vének hogyan is viszonyulnának másképp a festészethez, mint ezzel a mondattal.

Mi lettünk önmagunk vén rokonai, és csak annyiban különbözünk, hogy nem azt mondjuk: mintha.

**Rubens, Van Dyck és
a flamand festészet fénykora,
Szépművészeti Múzeum,
Budapest, 2020. február 16-ig**
